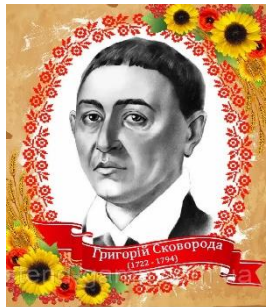

**Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія
ім. Тараса Шевченка
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Рівненський державний гуманітарний
університет
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
КРЕМЕНЕЦЬКИХ ЧИТАНЬ,
присвячених 300-річчю з дня народження
ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
«Світ мене ловив, та не спіймав»**

Кременець - 2022

УДК 1(092)
ББК 1(4Укр)-8

Рекомендовано до друку вченою радою факультету дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (*протокол №4 від 15.12.2022р.*)

«Світ мене ловив, та не спіймав»: збірник матеріалів Кременецьких читань, присвячених 300-річчю з дня народження Григорія Сковороди / укладачі М. Ярошук, Л. Кравець. Кременець: Видавничий центр КОГПА ім. Тараса Шевченка. 213 с.

У збірнику зібрано тези доповідей учасників **КРЕМЕНЕЦЬКИХ ЧИТАНЬ**, присвячених 300-річчю з дня народження **ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**, проведених на базі Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка 29 листопада 2022р.

Збірник підготовлено з оригіналів тез авторів без літературного редагування

ЗМІСТ

Артемова О.І., Психологічна філософія Григорія Сковороди.....	6
Боднар М.Б., Вияви інтровертизму як домінуючої риси українського народу у концепції самопізнання Г. Сковороди.....	15
Вертепна І., Виховний ідеал Григорія Сковороди.....	22
Вихор Р. С. Т., Радченко О. Я., Становлення особистості Г.С. Сковороди крізь призму навчання у Київській академії	28
Вітичук І. А., Григорій Сковорода і виховання дітей.....	35
Доманюк О. М., Ідеї Г. Сковороди у формуванні моральних цінностей особистості.....	40
Кравець Л.М., Проблема підготовки вчителя у творчій спадщині Григорія Савича Сковороди.....	47
Колісецький С.М., Педагогічна діяльність Григорія Сковороди.....	54
Лазарович Н. Б., Виховання гармонійної особистості в педагогічних поглядах Григорія Сковороди.....	60
Легін В. Б., Григорій Сковорода про роль праці та освіти в житті людини.....	65
Лясковська В.А., Григорій Сковорода: цікаві факти про життя та творчість.....	71
Мазур В.С., Народна педагогіка у творах Григорія Сковороди.....	75
Мишаківська В.П., Відображення думок Мандрівного філософа в Новій українській школі.....	84

**СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ
Г.С. СКОВОРОДИ КРІЗЬ ПРИЗМУ
НАВЧАННЯ У КИЇВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ**

Світлана Вихор, Ольга Радченко
м. Тернопіль

**Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка**

Цьогоріч минає 300 років з дня народження видатного українського філософа, літератора, композитора та містика Г. С. Сковороди. Його величали «мандрівною академією», «людиною-університетом», просвітителем, діяльність якого відіграла значну роль у розвитку філософської та громадсько-політичної думки в Україні. За кожним успіхом стоїть учитель: Г. С. Сковорода був наслідувачем та продовжувачем прогресивних традицій українського народу від часів Київської Русі, послідовником І. Вишенського, Ф. Прокоповича, М. Смотрицького. Своїм розвитком прогресивна українська думка багато чим завдячує творчості Г. С. Сковороди. Кращі традиції демократизму, гуманізму та вільнодумства мандрівного філософа продовжили видатні представники української культури – І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Франко.

Т. Шевченко, вказував, що, будучи маленьким хлопчиком, який жив у селі на Правобережній Україні, далеко від Слобожанщини, де в той час мандрував Г. С. Сковорода, читав та виписував у маленькі книжечки його байки. У 1847 році у вірші «О. А. Козачковському», великий Кобзар пише:

«Давно те діялось. Ще в школі
Таки в учителя-дяка
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе.
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу.
Та й списую Сковороду» [2; 58].

Григорія Савича закономірно вважають енциклопедистом свого часу. Про це свідчать його твори, написані латинською, українською, російською, грецькою мовами. Він також вільно володів польською, німецькою мовами.

Значна заслуга освіченості філософа належить Києво-Могилянській колегії (1632-1694), а з 1694 р. –

Київській Академії, яка стала центром освіти в Україні та осередком боротьби проти католицизму та полонізації.

Г. Сковорода провчився там 10 років і не закінчив усіх класів Академії. Він вступив туди у 1738 році у 16-річному віці. В той час і до кінця XVIII ст. ніяких особливих обмежень щодо вступу до Академії не існувало. До числа студентів приймали всіх бажаючих, які мали початкову освіту, деякі знання з латини та були православного віросповідання. За списками студентів 1737 року навчання з класу інфіми (другого року навчання), четверта частина студентів була із західної України. За соціальним станом студенти поділялися на групи: «сини мужичі», «сини міщанські», «сини козачі». Григорій Савич належав до «синів козачих», куди були включена група малоземельних козаків [1; 28].

У Академії Г. Сковорода проявив себе надзвичайно здібним студентом як в оволодінні обов'язковим курсом навчальної програми, так і в активному громадському житті закладу, який на той час мав багато традицій. Він був не лише кращим студентом, а й солістом студентського хору, розпочав свої перші кроки як композитор. Тому у 1742 р. він був запрошений у придворний хор цариці Єлизавети. На той момент 19-річний студент закінчив клас

синтаксими та перейшов у клас піітики. У 1744 р. він знову повертається до Києва та продовжує навчання в Академії, яку закінчує у 1750 р.

Ознайомимося з приблизною картиною навчання Г. Сковороди. У 1738/39 навчальному році він навчався у першому класі фари або аналогії після закінчення початкової школи при чорнухинській сотні. Упродовж другого року навчання в класі інфіми і третього року в класі граматики його навчав Сильвестр Добриня. Навчання велося так, що починаючи з класу граматики, студенти повинні були робити переклади латинських класиків. Тому Григорій перекладає діалоги Плутарха «О спокоїствии души». Студенти мали розмовляти в стінах закладу та за його межами латинською мовою, нею читалися основні курси лекцій.

Вчителями Г. Сковороди упродовж навчання у Академії були непересічні особистості, які також залишили слід у історії. У четвертому класі синтаксими вчителем Григорія був Варлаам Іваницький. Після повернення з Петербурга у 1744/45 н. р. він вчився у п'ятому класі піітики, наступного року у класі риторики. У сьомому, дворічному класі філософії, Г. Сковорода вчився один рік у Гедеона Слонімського, а другий – у Георгія Кониського,

який при викладанні курсу наслідував методику Ф. Прокоповича та значною мірою звільнив курс від схоластики [1; 29].

Багато уваги приділялося викладанню арифметики, геометрії, фізики та природничих наук. Також Г. Кониський відомий як автор п'єс, драм та інтермедій, зокрема, драми «Воскрешение мертвих». У восьмому, богословському класі, який охоплював 4 роки, Г. Сковорода провчився лише два роки. За власним бажанням, в Академії він вивчав німецьку, грецьку та старосєврейську мови. У 1750 р. він виїхав з генерал-майором Ф. Вишневським до Угорщини (м. Токай) для роботи в посольстві.

Дослідники називають різні причини з яких Г. Сковорода залишив навчання в Академії. Однією з них називають жахливу бідність, напівголодне життя його, як і більшості студентів. Г. Сковороду могла захопити «вигідна» робота, бо Академія не гарантувала місця роботи після її закінчення. Більшість студентів намагалася закінчити клас філософії, але це були або забезпечені студенти, або ті, хто планував присвятити себе духовній кар'єрі чи постригтися в монахи.

Документи та акти тих часів свідчать, що студенти повинні були самі знаходити кошти для продовження освіти. Академія біднішим студентам надавала приміщення, так звану, «велику бурсу», де проживало 200 чоловік. Проте, це сире приміщення студенти повинні були опалювати самі [1; 31]. Переважна більшість студентів жила в «дяківських квартирах», так званих, «малих бурсах» при 13 київських церковно-приходських школах на Подолі.

Студенти мали певні обов'язки. Вони повинні були приходити в церкву для допомоги в проведенні богослужінь, читання молитов, співів на кліросі. Крім того вони повинні були допомагати дякам навчати дітей в церковно-приходських школах, особливо навчати латини, бажаючих вступити до Академії. За цю допомогу в прямому сенсі платили копійки. Так, студентам, які проживали в «малій бурсі» приходської школи при Борисо-Глібській церкві на Подолі, видавали на тиждень 2 коп. (на 1735 р.), але не більше 40 коп. на рік. Через 10 років, у 1745 р. студенти отримували 5 коп. на тиждень, тому їх називали «жебрацька братія». Проректор або ректор Академії офіційно відпускали студентів у різні полки для «випрошування собі милостині», або це називалося латиною «ходіння на епітиції». В інструкції київського

митрополита Арсенія говорилося: «Є древній звичай у Київській Академії: щорічно у травні місяці відпускати учнів риторики, піітики та синтаксими, бідних, які не мають батьків і ніяких засобів для існування для випрошення собі милостині» [1;32].

Для порівняння, вчителі в Академії отримували від 12 крб. до 25 крб. на рік. Вчитель першого класу, фари або аналогії, 12 крб. 50 коп. на рік, вчитель філософії - 20 крб. на рік, вчитель богослів'я - 25 крб. на рік, вчитель грецької мови - 25 крб. на рік. Окрім цього, вчителі мали різні приношення, подарунки від студентів, особливо багатих батьків, старшинської верхівки та ін. Щоб бути викладачем в Академії, необхідно було постригтися в монахи.

Таким чином, на особистість, світогляд та гуманістичні погляди Г. С. Сковороди значною мірою вплинуло навчання у Київській Академії, яка була центром науки на Правобережній Україні, мала сторічні традиції на наробки. Освіченість великого філософа є не лише результатом його значних власних зусиль, а й високого рівня викладання, спілкування з кращими представниками науки та вивчення широкого спектру гуманітарних дисциплін. Григорій Савич залишається для нас світочем, українським Сократом, «Варсавою», кращим

представником незламного та свободолюбивого українського народу.

Література

1. Білич Т.А. Світогляд Г.С. Сковороди. Видавництво Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. 1957. 110 с.

2. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. К., 2003. Т. 2: Поезія 1847-1861. С. 58-61.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Ірина Вітичук

м. Кременець

**Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка**

Григорій Савич Сковорода – український просвітитель, філософ, гуманіст, поет, педагог. Це людина, яка мала значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя.

Сковорода найбільше відомий своєю філософією «сродної праці». Ця ідея була бунтівною і новаторською для того часу, адже батьки споконвіку вважали, що знають краще за дітей, який фах престижний і